

Ž O E L D I K E R

**ISTINA
O SLUČAJU
HARIJA
KEBERTA**

Prevela sa francuskog
Gordana Breberina

■ Laguna ■

Naslov originala

Joël Dicker

LA VÉRITÉ SUR L'AFFAIRE HARRY QUEBERT

Copyright © Éditions de Fallois/L'Âge d'Home, 2012

Translation Copyright © 2014 S. Fisher Foundation by
order of TRADUKI

Translation Copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

Izdavanje ovog dela podržao je TRADUKI, književna mreža koju čine Savezno ministarstvo za evropske i internacionalne poslove Austrije, Ministarstvo inostranih poslova Nemačke, Švajcarska fondacija za kulturu „Pro Helvecija“, „KulturKontakt Austrija“, Gete institut, Javna agencija za knjigu Republike Slovenije, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Resor za kulturu Vlade Kneževine Lihtenštajn, Fondacija za kulturu Lihtenštajna i Fondacija „S. Fišer“.

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Za moje roditelje

Sadržaj

Na dan nestanka (subota, 30. avgust 1975) 9

UVOD

Oktobar 2008. (trideset tri godine posle nestanka) . . . 11

PRVI DEO: BOLEST PISACA

(osam meseci pre izlaska knjige) 15

31. U dubinama sećanja 17

30. *Veličanstveni* 43

29. Može li čovek da se zaljubi u
petnaestogodišnju devojčicu? 67

28. Važno je umeti pasti 89
(Univerzitet u Barouzu u Masačusetsu, 1998–2002)

27. Tamo gde su bile posađene hortenzije 113

26. N-O-L-A 141
(Orora u Nju Hempširu, subota, 14. jun 1975)

25. O Noli 153

24. Sećanja na državni praznik 177

23. Oni koji su je dobro poznavali 191

22. Policijska istraga 217

21. O tome kako je ljubav teška 237

20. Na dan kad je priređen *garden-party*. 257

19. Slučaj Harija Keberta 275

18. Martas Vinjard 303
(Masačusets, kraj jula 1975)

17. Pokušaj bekstva	323
16. Koreni zla	349
(Orora, Nju Hempšir, 11–20. avgust 1975)	
15. Pred buru	373

DRUGI DEO: OZDRAVLJENJE PISACA

(Pisanje knjige)	395
14. Famosni 30. avgust 1975.	397
13. Bura	415
12. Onaj koji je slikao	445
11. Čekajući Nolu	465
10. U potrazi za petnaestogodišnjom devojčicom	481
(Orora, Nju Hempšir, 1–18. septembar 1975)	
9. Crni monte karlo	497
8. Gavran	525
7. Posle Nole	553
6. Princip Barnaski	567

TREĆI DEO: RAJ PISACA

(Izlazak knjige)	589
5. Devojčica koja je ganula Ameriku	591
4. <i>Sweet home Alabama</i>	619
3. <i>Election Day</i>	635
2. Partija je završena	655
1. Istina o slučaju Harija Keberta	671

EPILOG

Oktobar 2009. (godinu dana posle izlaska knjige) . . .	715
Izrazi zahvalnosti	721
O autoru.	723

Na dan nestanka

(subota, 30. avgust 1975)

„Polijska centrala. O kakvom se hitnom slućaju radi?“

„Halo? Zovem se Debora Kuper, stanujem na Sajd Krik lejnu. Upravo sam, ćini mi se, videla kako neki muškarac juri neku devojku u šumi.“

„Šta se taćno desilo?“

„Ne znam! Bila sam na prozoru, gledala sam u pravcu šume i tada sam ugledala tu devojku kako trći između drveća... Neki muškarac je bio iza nje... Mislim da je pokušavala da mu umakne.“

„Gde su oni sada?“

„Ne... ne vidim ih više. U šumi su.“

„Šaljem vam odmah patrolu, gospođo.“

Ovim pozivom je poćeo slućaj koji je uzdrmao grad Ororu u Nju Hempširu. Toga dana nestala je Nola Kelergan, petnaestogodišnja devojćica iz tog kraja. Nikad joj više nisu ušli u trag.

U V O D

Oktobar 2008.

(trideset tri godine posle nestanka)

Svi su pričali o knjizi. Nisam više mogao mirno da se šetam njujorškim ulicama, nisam više mogao da džogiram stazama u Central parku a da me prolaznici ne prepoznaju i ne uzviknu: „Hej, pa to je Goldman! To je onaj pisac!“ Neki bi čak potrčali nekoliko koraka za mnom i postavili mi pitanja koja su ih mučila: „Je li istina ono što kažete u knjizi? Hari Keibert je stvarno to uradio?“ U kafeu u Vest Vilidžu, gde sam redovno navraćao, neki gosti se nisu libili da sednu za moj sto da porazgovaraju sa mnom: „Upravo čitam vašu knjigu, gospodine Goldmane: ne mogu da je ispustim iz ruku! I prva je bila dobra, a tek ova! Stvarno su vam calnuli milionče da je napišete? Koliko vam je godina? Samo trideset? Trideset godina! A već ste zgrnuli tol'ku lovu!“ Čak me je i portir u mojoj zgradi, koga sam gledao kako odmiče sa čitanjem između dva otvaranja vrata, na kraju, pošto je završio knjigu, dugo držao ispred lifta da bi mi u poverenju rekao ono što mu je ležalo na srcu: „To se, znači, dogodilo Noli Kelergan? Kakav užas! Ali kako neko toliko zabrazdi? A, gospodine Goldmane, kako je to moguće?“

Njujorški džet-set bio je zaluđen mojom knjigom; prošle su dve nedelje otkako se pojavila i već se moglo predvideti da će postati bestseller godine na američkom kontinentu. Svi su hteli da znaju šta se dogodilo u Orori 1975. Svuda se pričalo o tome: na televiziji, na radiju, u novinama. Imao sam samo trideset godina i sa tom knjigom, tek drugom u karijeri, postao sam najpopularniji pisac u zemlji.

Afera koja je potresla Ameriku i iz koje sam izvukao srž svoje priče izbila je nekoliko meseci ranije, početkom leta, kad su pronađeni ostaci devojčice nestale trideset tri godine ranije. Tako su u Nju Hempširu počeli događaji o kojima će se ovde govoriti i bez kojih bi gradić Orora sigurno ostao nepoznat ostatku Amerike.

PRVI DEO

Bolest pisaca

(osam meseci pre izlaska knjige)

31.

U dubinama sećanja

„Prvo poglavlje je ključno, Markuse. Ako se čitaocima ne dopadne, neće pročitati ostatak vaše knjige. Čime nameravate da je započnete?”

’Ne znam, Hari. Mislite li da ću jednoga dana uspeti to da uradim?’

’Šta to?’

’Da napišem knjigu.’

’Siguran sam u to.’“

Početak 2008, to jest godinu i po dana nakon što sam, zahvaljujući svom prvom romanu, postao novi američki književni idol, zadesila me je užasna kriza bele strane, što je, izgleda, čest sindrom kod pisaca koji su doživeli momentalan i senzacionalan uspeh. Bolest nije došla iznenada: razvijala se polako. Kao da mi se mozak, koji je zahvatila, malo-pomalo skamenio. Kad su se pojavili prvi simptomi, nisam želeo da obraćam pažnju na njih: rekao sam sebi da će se inspiracija vratiti sutradan, ili posle dva, možda tri dana. Ali prošli su dani, nedelje i meseci, a nadahnuće se nije vratilo.

Moj silazak u pakao odvijao se u tri faze. Prva faza, neizbežna kod svakog dobrog pravog strmoglavog pada, bio je munjeviti uspon: moj prvi roman prodat je u dva miliona primeraka, što mi je u dvadeset osmoj godini donelo status uspešnog pisca. Bila je jesen 2006. i za samo nekoliko nedelja moje ime je postalo slavno: bilo me je svuda, na televiziji, u novinama, na naslovnim stranama časopisa. Moje lice je bilo na ogromnim reklamnim panoima na stanicama metroa. Najstroži kritičari velikih dnevnih listova na istočnoj obali bili su jednodušni: mladi Markus Goldman postaće vrlo veliki pisac.

Jedna knjiga, samo jedna, i ja sam već otvarao vrata novog života: života mladih zvezda milionera. Odselio sam se od roditelja, koji su živeli u Montkleru, u Nju Džerziju, i uselio u raskošan stan u Vilidžu, Ford, koji je pre mene imao dva vlasnika, zamenio sam bleštavocrnim rendž-roverom sa zatamnjanim

staklima, počeo sam da odlazim u luksuzne restorane, unajmio književnog agenta, koji mi je pravio raspored obaveza i dolazio da gleda bejzbol na džinovskom ekranu u mom novom domu. Iznajmio sam, na dva koraka od Central parka, kancelariju, gde mi je sekretarica, koja je bila malčice zaljubljena i koja se zvala Deniz, sortirala poštu, kuvala kafu i razvrstavala važna dokumenta.

Prvih šest meseci po izlasku knjige zadovoljavao sam se uživanjem u lagodnosti svog novog života. Ujutru bih svratio u kancelariju da preletim preko eventualnih članaka o sebi i pročitam desetine pisama obožavalaca koja sam svakodnevno dobijao i koja je Deniz posle toga odlagala u velike klasere. Onda bih, zadovoljan sobom i procenivši da sam dovoljno radio, lutao ulicama Menhetna, gde su prolaznici žamorili kada bih prošao pored njih. Ostatak dana posvećivao sam upražnjavanju novih prava koja mi je donela slava: prava da kupim sve što poželim, prava da pratim utakmice *Rendžersa* iz VIP loža u *Medison skver gardenu*, prava da koračam po crvenom tepihu sa muzičkim zvezdama čije sam sve ploče kupio dok sam bio mlađi, prava da izlazim sa Lidijom Glur, glavnom glumicom u popularnoj televizijskoj seriji o koju su se svi otimali. Bio sam slavan pisac; imao sam utisak da se bavim najlepšim poslom na svetu. Ubeđen da će moj uspeh večno trajati, nisam se zabrinuo posle prvih upozorenja svog agenta i svog izdavača, koji su me požurivali da se ponovo bacim na posao i počnem da pišem svoj drugi roman.

U narednih šest meseci uvideo sam da se prilike menjaju: pisma obožavalaca su se prorodila i na ulici su mi ređe prilazili. Ubrzo su prolaznici koji bi me prepoznali počeli da me pitaju: „Gospodine Goldmane, šta će biti tema vaše sledeće knjige? I kada će izaći?“ Shvatih da treba da se bacim na posao i to sam i uradio: zapisao sam ideje na listovima papira i skicirao sinopsis na kompjuteru. Ali sve je to bilo bezveze. Onda sam smislio nove

ideje i skicirao nove sinopsise. Opet bez uspeha. Na kraju sam kupio novi kompjuter, u nadi da se prodaje sa dobrim idejama i odličnim sinopsisima. Uzalud. Zatim sam pokušao da prome-nim metod: tražio sam od Deniz da ostaje dokasno kako bih joj diktirao ono što sam smatrao dubokoumnim rečenicama, genijalnim dosetkama i fenomenalnim uvodima. Ali dosetke su mi već sutradan delovale nezanimljivo, rečenice nelogično, a uvodi kao uvodi u propast. Ulazio sam u drugu fazu bolesti.

U jesen 2007. bilo je godinu dana od izlaska moje prve knjige, a ja još nisam napisao ni jedan jedini red sledeće. Kad je ponestalo pisama za odlaganje u klasere, kad su prestali da me prepoznaju na javnim mestima i kad su iz velikih biblioteka na Brodveju sklonjeni plakati sa mojim likom, shvatio sam da je slava prolazna. Ona je gladna Gorgona i oni koji je ne hrane bivaju brzo zamenjeni: aktuelni političari, starleta iz poslednjeg rijalitija i rok grupa koja se upravo probila prigrabili su moj deo pažnje. A proteklo je samo dvanaest kratkih meseci od pojavljivanja moje knjige: za mene je to bilo smešno malo, ali je za čovečanstvo bilo ravno večnosti. Samo u Americi, za tih godinu dana rođeno je milion dece, milion ljudi je umrlo, na desetak hiljada ljudi pucano je iz vatrenog oružja, pola miliona je počelo da se drogira, milion ljudi su postali milioneri, sedamnaest miliona je promenilo mobilni telefon, pedeset hiljada je poginulo u saobraćajnim nesrećama, a dva miliona je u njima teže ili lakše povređeno. A ja sam napisao samo jednu knjigu.

Šmid end Hanson, moćna njujorška izdavačka kuća koja mi je ponudila primamljivu svotu za objavljivanje prvog romana i koja je polagala velike nade u mene, gnjavila je mog agenta Dagleasa Klarena, a on je onda pritiskao mene. Govorio mi je kako nema više vremena, kako treba neizostavno da dostavim novi rukopis, a ja sam se trudio da ga umirim, ne bih li umirio samog sebe, uveravajući ga da moj drugi roman dobro napreduje i da uopšte nema razloga za brigu. Ali premda sam satima bio

zatvoren u kancelariji, stranice su i dalje bile bele: nadahnuće je iznenada nestalo i nisam više mogao da ga pronađem. A uveče, u krevetu, pošto nisam mogao da zaspim, razmišljao sam o tome kako će uskoro, pre nego što napuni trideset godina, veliki Markus Goldman prestati da postoji. Ta pomisao me je toliko uplašila da sam odlučio da odem na odmor ne bih li razbistrio misli: častio sam sebe jednomesečnim boravkom u jednom luksuznom hotelu u Majamiju, tobože da bih napunio baterije, a zapravo sam, duboko u sebi, bio uveren da će mi opuštanje pod palmama omogućiti da povratim kreativnost. Ali Florida je očigledno bila samo divan pokušaj bekstva; dve hiljade godina pre mene filozof Seneka je već iskusio tu mučnu situaciju: kud god da bežite, vaši problemi se uvuku u vaš prtljag i svuda vas prate. Kao da je neki ljubazni kubanski nosač, čim sam stigao u Majami, potrčao za mnom na izlazu sa aerodroma i pitao me:

„Jeste li vi gospodin Goldman?“

„Jesam.“

„Onda je ovo vaše.“

I kao da mi je pružio koverat sa svežnjem listova.

„Ovo su moje prazne stranice?“

„Da, gospodine Goldmane. Niste valjda mislili da odete iz Njujorka bez njih?“

I tako sam tih mesec dana na Floridi proveo sam, zatvoren u apartmanu sa svojim demonima, jadan i ozlojeđen. Dokument pod nazivom *Novi roman.doc*, koji sam otvorio u danonoćno uključenom kompjuteru, i dalje je bio beznadežno prazan. One večeri kad sam častio margaritom pijanistu u hotelskom baru, shvatih da sam zakačio bolest veoma raširenu u umetničkim krugovima. Sedeći za šankom, on mi ispriča da je u celom svom životu napisao samo jednu pesmu, ali je ta pesma postala veliki hit. Doživela je takav uspeh da nikad više nije uspeo da napiše novu i sada je, propao i tužan, preživljavao drndajući na klaviru tuđe hitove za hotelske goste. „Tada sam išao na

fantastične turneje i nastupao po najvećim salama u zemlji“, reče mi uhvativši me za okovratnik košulje. „Deset hiljada ljudi urla moje ime, ženske padaju u nesvest, druge mi bacaju svoje gaćice. To su bila vremena.“ I pošto je, kao neko kućence, olizao so na obodu čaše, on dodade: „Uveravam te da je to istina.“ Najgore je bilo upravo to što sam ja znao da je istina.

Treća faza mojih nevolja počela je čim sam se vratio u Njujork. U avionu kojim sam leteo iz Majamija pročitah članak o nekom mladom piscu čiji je upravo objavljeni roman kritika dizala u nebesa, a po dolasku na aerodrom *La Gvardija* ugledah njegovo lice na velikim posterima u sali gde putnici uzimaju prtljag. Život mi se rugao: ne samo da su me zaboravljali nego su me, što je još gore, upravo zamenjivali. Daglas, koji je došao po mene na aerodrom, bio je van sebe: izdavač *Šmid end Hanson*, na rubu strpljenja, hteo je dokaz da napredujem i da ću uskoro moći da predam završen novi rukopis.

„Stvari loše stoje“, reče mi u kolima dok me je vozio na Menhetn. „Reci mi da te je Florida okrepila i da si uveliko odmakao sa knjigom! Pojavio se taj tip o kome svi pričaju... Njegova knjiga će biti veliki božićni hit. A ti, Markuse? Šta ti imaš za Božić?“

„Baciću se na posao!“, uzviknuh uspaničen. „Uspeću! Napravićemo veliku reklamnu kampanju i to će upaliti! Ljudima se dopala prva knjiga, dopašće im se i sledeća!“

„Ma ne shvataš, Mark: to smo mogli da uradimo pre nekoliko meseci. To i jeste bila strategija: da jašemo na talasu tvog uspeha, namirimo publiku, damo joj ono što traži. Publiku je htela Markusa Goldmana, ali pošto je Markus Goldman otišao da hvata zjala na Floridi, čitaoci su otišli da kupe knjigu nekog drugog pisca. Jesi li učio malo ekonomiju, Mark? Knjige su postale roba: ljudi hoće knjigu koja im se sviđa, koja ih opušta, koja ih zabavlja. Ako im je ti ne daš, daće im je neko drugi, a ti ćeš završiti u kanti za đubre.“

Uplašivši se Daglasovih predskazanja, bacih se na posao kao nikad ranije: počinjao sam da pišem u šest ujutru i nisam prestajao pre devet ili deset uveče. Provodio sam po ceo dan u kancelariji, pisao bez prekida, raspomamljen od očaja, nabacivao sam reči na papir, započinjao rečenice i smišljao nove ideje za roman. Ali na moju veliku žalost, nisam stvarao ništa vredno. Deniz se, pak, po ceo dan brinula zbog stanja u kome sam se nalazio. Pošto nije imala drugog posla, pošto nije više morala da zapisuje ono što joj diktiram, pošto nije više bilo pisama koja treba odložiti u klasere i nije više trebalo kuvati kafu, šetkala se tamo-amo po hodniku. A kad više ne bi mogla da izdrži, pokucala bi na moja vrata.

„Otvorite mi, Markuse, preklinjem vas!“, cvilela je. „Izađite iz te kancelarije, prošetajte malo po parku. Danas niste ništa jeli!“

Ja bih dreknuo:

„Nisam gladan! Nisam gladan! Nema knjige, nema jela!“

Ona bi maltene zajecala zbog toga.

„Ne govorite tako, Markuse. Idem u delikates na uglu da vam kupim sendviče sa rostbifom. Vaše omiljene. Evo žirim! Žirim!“

Čuo bih kako uzima tašnu i trči do ulaznih vrata, a zatim juri niz stepenice, kao da će njena žurba promeniti nešto u mom položaju. Konačno sam sagledao razmere bolesti koja me je zadesila: kad sam kretao od nule, činilo mi se da je vrlo lako napisati knjigu, ali sada kada sam bio na vrhu, sada kada je trebalo da dokažem talenat i ponovim iscrpljujući hod ka uspehu, to jest napišem dobar roman, nisam se više osećao sposobnim za to. Slomila me je bolest pisaca i niko nije mogao da mi pomogne: oni kojima sam pričao o tome govorili su mi da to nije ništa strašno, da je to sigurno vrlo raširena pojava i da ću, ako ne napišem knjigu danas, to učiniti sutra. Dva dana sam pokušavao da pišem u svojoj nekadašnjoj sobi, kod roditelja, u Montkleru, istoj onoj u kojoj sam dobio inspiraciju za prvi roman. Ali taj pokušaj se završio bednim neuspehom, čemu

je možda doprinela i moja majka, pre svega zato što je ta dva dana provela sedeći pored mene, zureći u ekran mog laptopa i ponavljajući: „Odlično je, Marki.“

„Mama, nisam napisao ni red“, rekoh joj najzad.

„Ali osećam da će biti odlično.“

„Mama, ako bi me ostavila samog...“

„Zašto samog? Boli te stomak? Moraš da prdneš? Možeš da prdiš preda mnom, mili. Majka sam ti.“

„Ne, ne moram da prdnem, mama.“

„Jesi li gladan? Hoćeš palačinke? Nešto slano? Možda jaja?“

„Ne, nisam gladan.“

„Pa zašto onda hoćeš da odem? Pokušavaš da mi kažeš kako ti smeta prisustvo žene koja te je donela na svet?“

„Ne, ne smetaš mi, ali...“

„Ali šta?“

„Ništa, mama.“

„Trebalo bi da nađeš devojkicu, Marki. Zar misliš da ne znam da si raskinuo sa onom TV glumicom? Kako se ono zvaše?“

„Lidija Glur. Uostalom, nas dvoje nismo ni bili istinski zajedno, mama. Hoću da kažem: to je bila veza idi mi – dođi mi.“

„*Veza idi mi – dođi mi, veza idi mi – dođi mi!* Eto šta mladi danas rade: upuštaju se u *veze idi mi – dođi mi* i sa pedeset godina shvate da su ćelavi i bez porodice!“

„Kakve to ima veze sa ćelavošću, mama?“

„Nikakve. Ali zar misliš da je normalno da ja čitajući novine saznam kako si ti sa tom devojkicom? Koji to sin radi majci tako nešto, a? Zamisli, neposredno pred tvoj put na Floridu, odem ja kod Šajngeca – frizera, a ne mesara – a tamo me svi nekako čudno gledaju. Pitam šta se dešava i gospođa Berg, sa haubom na glavi, pokaže mi časopis koji upravo čita: u njemu je fotografija na kojoj ste ti i ta Lidija Glur, zajedno, na ulici, a u naslovu piše da ste se razišli. Ceo frizerski salon je znao da ste raskinuli, a ja nisam znala ni da se zabavljaš sa tom devojkicom! Naravno,

nisam htela da ispadnem budala: rekla sam da je šarmantna i da je često dolazila kod nas na večeru.“

„Mama, nisam ti pričao o tome zato što nije bilo ozbiljno. To nije bila ona prava, shvataš.“

„Pa nikad nije ona prava! Ti ne možeš ni da sretnoš neku finu osobu, Marki! U tome je problem. Zar misliš da TV glumice umeju da vode kuću? Zamisli, juče sam sreła gospođu Levi u samoposluzi: ni njena ćerka nema dečka. Ona bi bila savršena za tebe. Osim toga, ima prelepe zube. Hoćeš da joj kažem da sad svrati?“

„Ne, mama. Pokušavam da radim.“

U tom trenutku odjeknu zvono na vratima.

„Mislim da su one“, reče moja majka.

„Kako to misliš *da su one*?“

„Gospođa Levi i njena ćerka. Rekla sam im da dođu na čaj u četiri. Sad je tačno četiri. Dobra žena je tačna žena. Već ti se dopada, zar ne?“

„Pozvala si ih na čaj? Oteraj ih, mama! Ne želim da ih vidim! Treba da napišem knjigu, pobogu! Nisam došao ovamo da bismo se igrali, kao mala deca, moram da napišem roman!“

„Oh, Marki, stvarno bi ti trebala devojka. Devojka sa kojom ćeš se veriti i oženiti. Previše misliš na knjige, a nedovoljno na ženidbu...“

Niko nije uviđao težinu situacije: neizostavno mi je trebala nova knjiga, makar samo zato da bih ispunio odredbe ugovora koji me je vezivao za izdavačku kuću. U januaru 2008. Roj Barnaski, moćni direktor *Šmid end Hansona*, pozvao me je u svoju kancelariju na pedeset prvom spratu jednog oblakodera na Aveniji Leksington da bi me ozbiljno ukorio: „I, Goldmane, kada ću dobiti vaš novi rukopis?“, upita me osorno. „Naš ugovor obuhvata pet knjiga: treba da se bacite na posao i to brzo! Traži se rezultat, treba zaraditi pare! Kasnite! Probili ste rokove! Jeste li videli onog tipa koji je izdao knjigu pre Božića? Zauzeo je vaše

mesto kod čitalačke publike! Njegov agent kaže da je njegov sledeći roman skoro gotov. A vi? Gubimo pare zbog vas! Onda se trgnite i sredite to. Napravite senzaciju, napišite mi dobru knjigu i spasite kožu. Imate još šest meseci, pustiću vas do juna.“ Dao mi je šest meseci da napišem knjigu, a ja sam skoro godinu i po dana imao blokadu. To je bilo nemoguće. Što je još gore, kad mi je dao rok, Barnaski me nije obavestio o posledicama koje ću snositi ako ga ne ispunim. Za to se, dve nedelje kasnije, pobri- nuo Daglas, za vreme entog po redu razgovora u mom stanu. Rekao mi je: „Moraćeš da pišeš, stari moj, ne možeš više da se izvlačiš. Potpisao si ugovor za pet knjiga! Pet knjiga! Barnaski se puši od besa, neće više da čeka... Rekao mi je da će te pustiti do juna. A znaš li šta će se desiti ako zezneš stvar? Raskinuće ugovor s tobom, sudski će te goniti i uništiće te. Uzeće ti svu lovu i moći ćeš da zaboraviš na lagodan život, lep stan, italijanske gilje, veliku makinu: ništa više nećeš imati. Očerupaće te.“ I tako sam ja, koga su godinu dana ranije smatrali novom knji- ževnom zvezdom ove zemlje, postao veliko razočaranje, veliki puž severnoameričkog izdavaštva. Naravoučenije broj dva: osim što je prolazna, slava ima i posledice. Veće posle Daglasovog upozorenja, podigao sam telefonsku slušalicu i okrenuo broj jedine osobe za koju sam mislio da me može izvući iz nevolje: Harija Keberta, svog nekadašnjeg profesora i, pre svega, jednog od najčitanijih i najuglednijih američkih autora, sa kojim sam bio blizak prijatelj već desetak godina, od vremena kad sam bio njegov student na Univerzitetu u Barouzu, u Masačusetsu.

Prošlo je više od godinu dana otkako sam ga poslednji put video i skoro isto toliko otkako sam mu poslednji put telefo- nirao. Pozvah ga na kuću, u Orori, u Nju Hempširu. Kad mi je čuo glas, reče mi podrugljivim tonom:

„O, Markuse! Jeste li to stvarno vi? Neverovatno. Otkako ste postali zvezda, ne javljate se više. Pokušao sam da vas pozovem

pre mesec dana i naleteo sam na vašu sekretaricu, koja mi je rekla da ni za koga niste tu.“

Odvratih bez okolišanja:

„Nisam dobro, Hari. Mislim da nisam više pisac.“

On se odmah uozbilji:

„Ma šta to lupetate, Markuse?“

„Ne znam više šta da pišem, gotov sam. Kriza bele strane. Traje već mesecima. Možda godinu dana.“

On prsnu u umirujući i srdačan smeh.

„Mentalna blokada, Markuse, eto šta je to! Kriza bele strane je glupa, isto kao polna nemoć izazvana brigom za učinak u krevetu: to je paničan strah genija, isti onaj zbog koga vam miško potpuno omlitavi kad se spremate da zauzmete pozu kolica sa nekom svojom obožavateljkom i kada razmišljate samo o tome kako da joj priuštite orgazam čija će se jačina meriti na Rihterovoj skali. Ne brinite za genijalnost, zadovoljite se ređanjem reči. Genijalnost će doći sama od sebe.“

„Mislite?“

„Siguran sam. Ali morali biste da zaboravite malo na mondenske izlaske i kanapee. Pisanje je ozbiljna stvar. Mislio sam da sam vam to utuvio u glavu.“

„Pa ja se ubijam od posla! Samo to i radim! Ali uprkos svemu, nema rezultata.“

„Onda vam nedostaje prikladno okruženje. Njujork je lep, ali je, pre svega, suviše bučan. Zašto ne biste došli ovamo, kod mene, kao u vreme kad ste bili moj student?“

Otići ću iz Njujorka i promeniti vazduh. Nikada mi neki poziv za izgnanstvo nije delovao razumnije. Otići ću u američku provinciju kako bih pronašao nadahnuće za novu knjigu u društvu svog starog profesora: upravo mi je to trebalo. I tako sam nedelju dana kasnije, sredinom februara 2008, otputovao u Ororu, u Nju Hempširu. To je bilo nekoliko meseci pre dramatičnih događaja koje se spremam da vam ovde pričam.

* * *

Pre slučaja koji je potresao Ameriku u leto 2008, niko nije ni čuo za Ororu. To je gradić na obali okeana, na oko četvrt sata vožnje od granice sa Masačusetsom. U glavnoj ulici se nalaze bioskop – čiji program stalno kasni u odnosu na ostatak zemlje – nekoliko prodavnica, pošta, policijska stanica i šaćica restorana, uključujući i autentični gradski dajner* *Klarks*. Oko nje su samo mirne četvrti sa kućama od obojenih drvenih dasaka sa prijatnim nadstrešnicama i krovovima od škriļjaca, oivićenim baštama sa besprekorno negovanim travnjacima. To je Amerika u Americi, gde stanovnici ne zakļučavaju vrata; jedno od onih mesta kakva postoje samo u Novoj Engleskoj, toliko mirno da čovek pomisli da su zaštićena od svega.

Dobro sam poznao Ororu, pošto sam često odlazio u posetu Hariju dok sam bio njegov student. Živeo je u prelepoj kući od kamena i masivne borovine, smeštenoj izvan grada, kad se krene auto-putem broj jedan u smeru prema Mejnu, i podignutoj na obali moreuza ubeleženog u karte pod nazivom Gus Kouv. Bila je to savršena kuća za pisca, iznad okeana, sa terasom gde može da se sedi kad je lepo vreme i odakle stepenice vode pravo na plažu. Okolo je vladao mir divļjine: priobalna šuma, pojasevi sa oblucima i džinovskim kamenjem, vlažni gajevi sa papratima i mahovinom, nekoliko staza za šetnju duž žala. Da ne zna da je na samo nekoliko milja od civilizacije, čovek bi pomislio da je na kraju sveta. Bilo je lako zamisliti starog pisca kako stvara svoja remek-dela na terasi, nadahnjujući se plimom i osekom i zalascima sunca.

* Am. engl.: mali restoran koji podseća na vagon-restoran u vozu, karakterističan za Severnu Ameriku. U dajnerima, popularisanim u američkim filmovima iz pedesetih i šezdesetih godina, obično se služi brza hrana po pristupaćnim cenama i sluša muzika iz džuboksa. (Prim. prev.)

Desetog februara 2008, otputovah iz Njujorka, u jeku krize bele strane. Zemlja je već ključala zbog početka predsedničkih izbora: nekoliko dana ranije, u superutorak (koji je izuzetno održan u februaru, umesto u martu – dokaz da to neće biti obična godina), republikanci su za predsednika kandidovali Mekejna, dok se kod demokrata još vodila žestoka bitka između Hilari Klinton i Baraka Obame. Odvezao sam se kolima do Orore, bez zaustavljanja. Zima je bila snežna i predeli koji su promicali oko mene bili su prekriveni belinom. Voleo sam Nju Hempšir: voleo sam njegov mir, voleo sam njegove ogromne šume, voleo sam njegova jezerca sa lokvanjima, gde sam leti mogao da plivam, a zimi da se klizam, voleo sam pomisao da se tu ne plaćaju porezi na promet i prihod. Smatrao sam da je to jedna slobodarska država i njeno geslo ŽIVI SLOBODAN ILI UMRI, odštampano na tablicama vozila koja su me preticala na auto-putu, dobro je sažimalo taj snažan osećaj slobode koji bi me obuzeo prilikom svakog boravka u Orori. Sećam se, uostalom, da sam, stigavši toga dana kod Harija, sredinom tog koliko hladnog, toliko i maglovitog popodneva, odmah osetio kako me ispunjava unutrašnji mir. Čekao me je na tremu, umotan u ogromnu zimsku jaknu. Izadoh iz kola, a on mi krenu u susret, spusti ruke na ramena i uputi širok, umirujući osmeh.

„Šta se to dešava s vama, Markuse?“

„Ne znam, Hari...“

„De-de. Uvek ste bili preosetljiv momak.“

Još pre nego što sam se raspakovao, sedosmo u dnevnu sobu da porazgovaramo. Skuvao nam je kafu. Vatra je pucketala u kaminu; u kući je bilo prijatno dok sam kroz ogroman stakleni zid gledao okean koji su šibali ledeni vetrovi i vlažan sneg koji je padao na stene.

„Zaboravio sam koliko je ovde lepo“, promrmljah.

On klimnu glavom.

„Videćete, mali moj Markuse, dobro ću vas paziti. Napisaćete nam fenomenalan roman. Ne sekirajte se, svi dobri pisci prolaze kroz takve teške trenutke.“

Imao je onaj spokojan i samouveren izraz lica kakav sam oduvek poznavao. Nikad ga nisam video obuzetog sumnjom: bio je harizmatičan, samouveren, iz same njegove pojave izbijao je urođeni autoritet. Bližio se šezdeset sedmoj godini i bio je naočit, bujne, prosede, uvek uredno očesljane kose, širokih ramena i snažnog tela koje je svedočilo o dugom bavljenju boksom. Bio je bokser i zbližili smo se upravo preko tog sporta, koji sam i sâm marljivo trenirao na Univerzitetu u Barouzu.

Spone koje su me povezivale sa Harijem, a na koje ću se vratiti malo kasnije u ovoj priči, bile su jake. On je ušao u moj život 1998. godine, kad sam se upisao na Univerzitet u Barouzu, u Masačusetsu. Tada je imao pedeset sedam godina. Već petnaestak godina bio je zaslužan za procvat odseka za književnost na tom skromnom univerzitetu u unutrašnjosti, na kome je vladala spokojna atmosfera i koji su pohađali simpatični i pristojni studenti. Pre toga sam *velikog pisca Harija Keberta* znao, kao i svi, samo po čuvenju: u Barouzu sam upoznao *naprosto Harija*, čoveka koji će, uprkos razlici u godinama, postati jedan od mojih najbližih prijatelja i koji će me naučiti kako da postanem pisac. On se proslavio sredinom sedamdesetih godina, kad mu je njegova druga knjiga, *Koreni zla*, prodana u petnaest miliona primeraka, donela *Nacionalnu nagradu za književnost* i *Nacionalnu nagradu za najbolju knjigu*, dve najuglednije književne nagrade u zemlji. Posle toga je objavljivao ustaljenim tempom i imao je vrlo čitanu mesečnu kolumnu u *Boston gloubu*. Bio je jedan od istaknutih predstavnika američke inteligencije: držao je brojna predavanja i često su ga pozivali povodom važnih kulturnih događaja; njegovo mišljenje o političkim pitanjima imalo je težinu. Bio je veoma uvažen, jedan od onih koji zemlji služe na ponos i diku,

ono najbolje što Amerika može da iznedri. Kad sam otišao da provedem nekoliko nedelja kod njega, nadao sam se da će mu poći za rukom da me ponovo preobrazi u pisca i nauči kako da preskočim provaliju bele strane. Morao sam, međutim, da konstatujem kako Hari smatra da moj položaj jeste težak, ali ne i neuobičajen. „Pisci ponekad imaju blokade, to spada u rizike našeg posla“, objasni mi. „Bacite se na posao, deblokiraćete se sami od sebe.“ On me smesti u radnu sobu u prizemlju, gde je napisao sve svoje knjige, uključujući i *Korene zla*. Provedoh u njoj silne sate, pokušavajući da i ja nešto napišem, ali sam veći deo vremena bio zaokupljen okeanom i snegom s druge strane prozora. Kada bi mi doneo kafu ili nešto za jelo, pogledao bi moj očajan izraz lica i pokušao da mi podigne moral. Jednog jutra mi najzad reče:

„Ne pravite takvo lice, Markuse, čovek bi pomislio da ćete umreti.“

„To nije daleko od istine...“

„Ma dajte, brinite se zbog toga kuda ide ovaj svet, zbog rata u Iraku, a ne zbog glupih knjiga... još je previše rano. Tako ste jadni: pravite dramu zato što vam je teško da se naterate da napišete tri reda. Radije pogledajte stvari u lice: napisali ste jednu izvrsnu knjigu, postali ste bogati i slavni i vaša druga knjiga se pomalo muči da izađe iz vaše glave. U tome nema ničeg čudnog, niti zabrinjavajućeg...“

„Ali vi... Vi nikad niste imali taj problem?“

On se zvonko nasmeja:

„Krizu bele strane? Šalite se? Siroti moj prijatelju, mnogo goru nego što možete da zamislite!“

„Moj izdavač kaže da sam gotov ako sad ne napišem novu knjigu.“

„Znate li vi šta je izdavač? Neostvareni pisac čiji je tata imao dovoljno love da on može da prisvaja tuđ talenat. Videćete, Markuse, sve će se vrlo brzo srediti. Pred vama je

fantastična karijera. Vaša prva knjiga je bila sjajna, druga će biti još bolja. Ne brinite, pomoći ću vam da ponovo pronađete inspiraciju.“

Ne mogu reći da mi je povlačenje u Ororu vratilo inspiraciju, ali mi je neosporno prijalo. Hariju takođe, pošto sam znao da se često oseća usamljeno: nije imao porodicu i neku naročitu razonodu u životu. To su bili srećni dani. To su, zapravo, bili naši poslednji srećni dani. Proveli smo ih tako što smo išli u duge šetnje pored okeana, slušali čuvene opere, špartali stazama za nordijsko skijanje, odlazili na sve lokalne kulturne događaje i organizovali pohode na samoposluge u kraju, u potrazi za koktel-viršlicama, od kojih je prihod išao američkim vojnim veteranima i koje je Hari obožavao: smatrao je kako su već i one same dovoljne da opravdavaju vojnu intervenciju u Iraku. Takođe smo često odlazili u *Klarks* da ručamo, čitavo popodne pijemo kafu i razglabamo o životu onako kako smo to radili u vreme kad sam bio njegov student. U Orori su svi poznavali i poštovali Harija, a sada, posle toliko vremena, poznavali su i mene. Dvoje ljudi prema kojima sam gajio najveće simpatije bili su Dženi Don, vlasnica *Klarksa*, i Ern Pinkas, volonter u gradskoj biblioteci; on je bio vrlo blizak sa Harijem i ponekad je predveče dolazio u Gus Kouv na čašu skoča. Ja sam pak svakog jutra odlazio u biblioteku da pročitam *Njujork tajms*. Prvog dana sam primetio da je Ern Pinkas stavio primerak moje knjige na istaknuto mesto na jednom stalku. Ponosno mi ga je pokazao, rekavši: „Vidiš, Markuse, tvoja knjiga je na prvom mestu. Nju su ljudi najčešće pozajmljivali u poslednjih godinu dana. Kada će sledeća?“ „Istini za volju, malčice se mučim da je započnem. Zato sam ovde.“ „Ne brini. Smislićeš neku genijalnu ideju, siguran sam u to. Nešto što će privući pažnju.“ „Šta na primer?“ „Ne znam tačno, ti si pisac. Ali treba pronaći temu koja zanima široke mase.“

Hari je u *Klarksu* već trideset tri godine sedeo za istim stolom, za stolom broj sedamnaest, na koji je Dženi prišrafila metalnu pločicu sa sledećim natpisom:

ZA OVIM STOLOM, U LETO 1975,
PISAC HARI KEBERT NAPISAO JE
ČUVENI ROMAN KORENI ZLA.

Oduvek sam znao za tu pločicu, ali nikad nisam istinski obratio pažnju. Tek sam za vreme ovog boravka pokazao veće zanimanje za nju i dugo sam je posmatrao. Ubrzo sam postao opsednut tim nizom reči izgraviranih u metalu: sedeći za tim bednim drvenim stolom, lepljivim od masti i javorovog sirupa, u tom dajneru u jednom gradiću u Nju Hempširu, Hari je napisao remek-delo zbog koga je postao književna legenda. Kako je dobio inspiraciju? I ja sam hteo da sedim za tim stolom, pišem i smislim nešto genijalno. Sedeo sam, uostalom, za njim dva popodneva zaredom, sa papirima i olovkama. Ali uzalud. Na kraju upitah Dženi:

„Tako znači, sedeo je za ovim stolom i pisao?“

Ona klimnu glavom:

„Po ceo dan, Markuse. Po ceo bogovetni dan. Nije prestajao. To je bilo u leto 1975, dobro se toga sećam.“

„A koliko je godina imao 1975?“

„Koliko i ti. Tridesetak. Možda koju godinu više.“

Osećao sam kako u meni ključa neka vrsta gneva: i ja sam hteo da napišem remek-delo, i ja sam hteo da napišem uzor-knjigu. Hari je to shvatio kad je otkrio da, posle skoro jedno-mesečnog boravka u Orori, još nisam napisao ni red. To se desilo početkom marta, u radnoj sobi u Gus Kouvu, gde sam ja čekao božansko prosvetljenje, a u koju je on ušao, opasan ženskom keceljom, da mi donese uštipke koje je upravo ispržio.

„Kako napredujete?“ upita me.

„Pišem nešto fenomenalno“, odgovorih pruživši mu svežanj listova koje mi je kubanski nosač utrapio tri meseca ranije.

On spusti poslužavnik i požuri da ih pogleda, ali onda shvati da su to samo prazne stranice.

„Niste ništa napisali? Niste ništa napisali za ove tri nedelje koliko ste ovde?“

„Ništa! Ništa!“, rekoh ljutito. „Ništa vredno! Imam samo ideje za loš roman!“

„Pobogu, Markuse, pa vi i hoćete da napišete roman, zar ne?“

„Remek-delo!“, odvratih bez razmišljanja. „Hoću da napišem remek-delo!“

„Remek-delo?“

„Da. Hoću da napišem veliki roman, sa velikim idejama. Hoću da napišem knjigu koja će biti zapazena.“

Hari me kratko osmotri, pa prсну u smeh:

„Ide mi na živce to što ste preterano ambiciozni, Markuse, odavno vam to govorim. Postaćete veliki pisac, znam to, ubeđen sam u to otkako sam vas upoznao. Ali hoćete li da znate u čemu je vaš problem? Previše vam se žuri! Koliko vam je tačno godina?“

„Trideset.“

„Trideset! I već hoćete da budete neka vrsta hibrida Sola Beloua i Artura Milera? Slava će doći, ne žurite previše. Ja imam šezdeset sedam godina i to me užasava: vreme, znate, brzo prolazi i svaka godina koja protekne znači godinu manje koju ne mogu više da vratim. Šta ste vi mislili, Markuse? Da ćete tek tako nažvrljati drugu knjigu? Karijera se gradi, stari moj. Što se tiče pisanja romana, za to nisu potrebne velike ideje: samo budite ono što jeste i sigurno ćete uspjeti, ja se uopšte ne brinem za vas. Predajem književnost već dvadeset pet godina, dugih dvadeset pet godina, i vi ste najbriljantnija osoba koju sam sreo.“

„Hvala.“

„Ne zahvaljujte mi, to je naprosto istina. Ali za ime božje, nemojte da mi cmizdrite ovde kao malo dete zato što još niste dobili Nobelovu nagradu... Trideset godina... Cccc, ma daću vam ja velike romane... Vi zaslužujete Nobelovu nagradu za lupetanje, eto šta vi zaslužujete.“

„Ali kako ste vi to izveli, Hari? Vaša knjiga iz 1975, *Koreni zla*. To je remek-delo! To vam je bila tek druga knjiga... Kako ste to izveli? Kako se piše remek-delo?“

On se tužno nasmeši:

„Markuse, remek-dela se ne pišu. Ona postoje sama po sebi. Osim toga, znate da mnogi smatraju kako je to, u krajnjoj liniji, jedina knjiga koju sam napisao... Hoću da kažem, nijedna od onih koje su usledile nije doživela toliki uspeh. Kad govore o meni, ljudi odmah i maltene isključivo pomisle na *Korene zla*. A to je tužno, jer mislim da bih se sigurno bacio u okean da mi je neko u tridesetoj godini rekao kako sam dostigao vrhunac karijere. Ne žurite previše.“

„Kajete se zbog te knjige?“

„Možda... Malo... Ne znam... Ne volim taj pojam: kajanje znači da ne prihvatamo odgovornost za ono što smo bili.“

„Pa šta onda treba da radim?“

„Ono što ste oduvek najbolje radili: treba da pišete. I ako mogu da vam dam jedan savet, Markuse, nemojte da radite ono što sam ja radio. Mi smo, znate, neverovatno slični i zato vas preklinjem da ne ponovite greške koje sam ja napravio.“

„Koje greške?“

„Onog leta kad sam došao ovamo, 1975, i ja sam po svaku cenu hteo da napišem veliki roman, bio sam opsednut idejom i željom da postanem veliki pisac.“

„I uspeli ste u tome...“

„Vi ne razumete: danas sam stvarno *veliki pisac*, kako vi kažete, ali živim sam u ovoj kućerini. Moj život je isprazan, Markuse. Nemojte da uradite isto što i ja... Ne dozvolite da vas

uništi ambicija. U protivnom, srce će vam biti usamljeno, a pero tužno. Zašto nemate devojku?“

„Nemam devojku zato što nisam pronašao nikoga ko mi se stvarno sviđa.“

„Mislim da vi tucate isto onako kako pišete: ili ekstaza, ili ništa. Pronađite neku pristojnu osobu i pružite joj šansu. Uradite to i sa svojom knjigom: pružite i sebi šansu. Pružite šansu svom životu! Zna li šta je moja glavna zanimacija? Hranjenje galebova. Sakupljam bajat hleb u limenu kutiju sa natpisom USPOMENA IZ ROKLANDA U MEJNU, koja se nalazi u kuhinji, i bacam ga galebovima. Ne biste smeli stalno da pišete...“

Uprkos savetima koje je Hari pokušavao da mi dâ, i dalje sam bio opsednut tom idejom: kako je on, u mojim godinama, dobio inspiraciju, kako mu je pala na pamet ta genijalna ideja koja mu je omogućila da napiše *Korene zla*? To pitanje me je proganjalo sve više i više, a pošto me je Hari smestio u svoju radnu sobu, dozvolio sam sebi da malo pronjuškam po njoj. Nisam ni slutio šta ću otkriti. Sve je počelo kad sam otvorio fioku u potrazi za olovkom i nabasao na rukom ispisanu svesku i nekoliko rasutih listova: Harijevi originali. Bio sam veoma uzbuđen zbog toga: pružila mi se neočekivana prilika da otkrijem kako Hari radi, da saznam jesu li njegove sveske pune prežvrmljanih reči ili su mu genijalne ideje navirale same od sebe. Kako sam bio nezajažljiv, počeo sam da pretražujem biblioteku u želji da pronađem i druge beležnice. Da bih to mogao da radim na miru, trebalo je sačekati da Hari ode od kuće, a četvrtak je bio dan kad je predavao u Barouzu, pa je odlazio rano ujutru i obično se vraćao tek predveče. Tako se u četvrtak 6. marta 2008. po podne zbilo događaj koji sam rešio da odmah zaboravim: otkrio sam da je Hari bio u vezi sa petnaestogodišnjom devojčicom kad su njemu bile trideset četiri godine. To se desilo sredinom sedamdesetih.

Otkrio sam njegovu tajnu kada sam, preturajući grozničavo i bezobzirno po policama u njegovoj radnoj sobi, pronašao veliku

lakiranu drvenu kutiju sa poklopcem sa šarkama, skrivenu iza knjiga. Pomislio sam da je to glavni zgoditak, možda rukopis *Korena zla*. Uzeh kutiju i otvorih je, ali na moju veliku žalost, unutra nije bio rukopis, već samo hrpa fotografija i novinskih članaka. Na fotografijama je bio Hari u mladim danima, zanosan, otmen i gord tridesetogodišnjak, sa nekom devojčicom kraj sebe. Bilo je četiri-pet slika i ona je bila na svima. Na jednoj je Hari, na plaži, go do pasa, preplanuo i mišićav, privijao uza sebe tu nasmejanu devojčicu sa naočarima za sunce zadenutim u dugu plavu kosu da joj ne bi pale s glave, koja ga ljubi u obraz. Na poledini je pisalo: *Nola i ja, Martas Vinjard, kraj jula 1975*. Previše zaokupljen svojim otkrićem, nisam čuo Harija, koji se vratio sa fakulteta znatno pre vremena: nisam čuo ni škripu guma njegove korvete na šljunkovitoj stazi u Gus Kouvu, niti njegov glas kad je ušao u kuću. Nisam ništa čuo zato što sam, posle fotografija, u kutiji pronašao i jedno pismo bez datuma. Na finom papiru, dečjim rukopisom je pisalo:

Ne brinite, Hari, ne brinite za mene, snaći ću se nekako i doći ću kod vas. Čekajte me u sobi broj 8, volim taj broj, to mi je omiljeni broj. Čekajte me u toj sobi u sedam uveče. Onda ćemo zauvek otići.

Mnogo vas volim.

S ljubavlju,

Nola

Ko li je bila ta Nola? Srce mi je lupalo dok sam pregledao novinske isečke: u svim člancima se pominjao zagonetni nestanak izvesne Nole Kelergan jedne avgustovske večeri 1975; a Nola na novinskim fotografijama bila je ista ona Nola sa Harijevih fotografija. U tom trenutku Hari uđe u radnu sobu noseći u rukama poslužavnik sa šoljama kafe i tanjirom s keksom, koji

ispusti kad me je, gurnuvši nogom vrata, zatekao kako ćučim na tepihu sa sadržajem njegove tajne kutije rasutim ispred sebe.

„Ali... šta to radite?“, uzviknu. „Vi... vi preturate, Markuse? Pozvao sam vas u goste, a vi preturate po mojim stvarima? Kakav ste mi vi to prijatelj?“

Promucah neka nemušta objašnjenja:

„Naleteo sam na ovo, Hari. Slučajno sam pronašao ovu kutiju. Nisam smeo da je otvorim... Izvinite.“

„Tako je, niste smeli to da uradite! S kojim pravom?! Zaboga, s kojim pravom?“

On mi istrže fotografije iz ruku, pokupi na brzinu članke i sve to vrati zbrda-zdola u kutiju, koju odnese u svoju sobu, gde se zatvori. Nikad ga nisam video takvog, nisam mogao da kažem je li to panika ili gnev. Krenuh da mu se izvinjavam kroz vrata, objašnjavajući mu da nisam hteo da ga povredim, da sam slučajno naleteo na kutiju, ali ništa nije vredelo. Izašao je tek dva sata kasnije i sišao pravo u dnevnu sobu da sruči u sebe nekoliko čaša viskija. Kad mi se učinilo da se malo smirio, odoh kod njega.

„Hari... Ko je ta devojka?“, upitah ga blago.

On obori pogled.

„Nola.“

„Ko je Nola?“

„Ne pitajte me ko je Nola. Molim vas.“

„Hari, ko je Nola?“, ponovih.

On zavrte glavom:

„Voleo sam je, Markuse. Mnogo sam je voleo.“

„Ali zašto mi nikad niste rekli za nju?“

„To je komplikovano.“

„Za prijatelje ništa nije komplikovano.“

On slegnu ramenima.

„Pošto ste pronašli te fotografije, mogu da vam kažem... Godine 1975, kad sam došao u Ororu, zaljubio sam se u tu

devojčicu, koja je imala samo petnaest godina. Zvala se Nola i bila je žena mog života.“

Nakratko zavlada tišina, koju ja, potresen, prekinuh pitanjem:

„Šta se desilo Noli?“

„To je grozna priča, Markuse. Nestala je. Nestala je jedne večeri krajem avgusta 1975, nakon što ju je jedna žena koja je stanovala u blizini videla oblivenu krvlju. Pošto ste otvorili kutiju, sigurno ste videli članke. Nikad je nisu pronašli, niko ne zna šta joj se desilo.“

„Kakav užas“, prošaputah.

Dugo je vrteo glavom.

„Znate“, reče, „Nola mi je promenila život. I bilo bi me baš briga da li ću postati veliki Hari Kebert, slavni pisac. Bilo bi me baš briga za slavu, novac i veliku sudbinu samo da sam mogao da zadržim Nolu. Ništa od onoga što sam uspeo da uradim posle nje nije dalo toliki smisao mom životu kao to leto koje sam proveo s njom.“

Prvi put otkako sam upoznao Harija video sam ga tako skrhanog. Pošto me je odmerio pogledom, on dodade:

„Markuse, niko nikada nije saznao za tu vezu. Vi sada jedini znate za nju. I morate da čuvate tajnu.“

„Naravno.“

„Obećajte mi.“

„Obećavam vam, Hari. To će biti naša tajna.“

„Ako neko u Orori sazna da sam bio u ljubavnoj vezi sa Nolom Kelergan, to bi moglo da me uništi...“

„Možete da se uzdate u mene, Hari.“

To je bilo sve što sam saznao o Noli Kelergan. Nismo više pričali o njoj, niti o kutiji, i ja odlučih da zauvek zakopam taj događaj u dubinama svog sećanja, nije mi bilo ni nakraj pameti

da će, sticajem okolnosti, Nolina avet, nekoliko meseci kasnije, ponovo ući u naše živote.

Vratio sam se u Njujork krajem marta, pošto sam u Orori proveo šest nedelja, ne uspevši da napišem svoj drugi veliki roman. Imao sam još tri meseca do isteka roka koji mi je dao Barnaski i znao sam da mi neće poći za rukom da spasem karijeru. Spržio sam sebi krila, zvanično sam bio na silaznoj liniji, bio sam najjadniji i najneproduktivniji među vodećim njujorškim piscima. Nedelje su prolazile: vreme sam mahom provodio tako što sam se grozničavo pripremao za fijasko. Pronašao sam novi posao za Deniz, stupio u vezu sa advokati-ma koji bi mogli da mi budu od koristi kad *Šmid end Hanson* odluči da me tuži i napravio spisak predmeta do kojih mi je najviše stalo i koje treba da sakrijem kod roditelja pre nego što mi sudski izvršitelji pokucaju na vrata. Kad je počeo jun, sudbinski mesec, mesec mog odlaska na gubilište, krenuo sam da brojim dane do svoje umetničke smrti: još samo trideset kratkih dana, a onda će me pozvati u kancelariju Barnaskog i pogubiti. Odbrojavanje je počelo. Nisam ni slutio da će jedan dramatičan događaj promeniti situaciju.

30.

Veličanstveni

„Drugo poglavlje je vrlo važno, Markuse. Ono mora da bude oštro, udarno.”

’Kako to, Hari?’

’Kao u boksu. Vi ste dešnjak, ali vam je u položaju garda leva ruka uvek napred: prvi direkt uzdrma vašeg protivnika, a onda ga snažan udarac desnom rukom nokautira. Takvo bi trebalo da bude vaše drugo poglavlje: udarac desnicom u vilicu vaših čitalaca.“

To se desilo u četvrtak, 12. juna 2008. Prepodne sam proveo kod kuće, čitao sam u dnevnoj sobi. Napolju je bilo toplo, ali je padala kiša: u Njujorku je tri dana sipila mlaka kišica. Oko jedan mi je zazvonio telefon. Javih se, ali mi se u prvi mah učini da na drugom kraju žice nema nikoga. Onda razaznadoh prigušeni jecaj.

„Halo? Halo? Ko je to?“, upitah.

„Ona... ona je mrtva.“

Glas mu je bio jedva čujan, ali sam ga odmah prepoznao.

„Hari? Hari, jeste li to vi?“

„Mrtva je, Markuse.“

„Mrtva? Ko je mrtav?“

„Nola.“

„Šta? Kako to?“

„Mrtva je i za sve sam ja kriv. Markuse... Šta sam to uradio?“

Za ime božje, šta sam to uradio?“

Plakao je.

„Hari, o čemu to govorite? Šta pokušavate da mi kažete?“

On prekinu vezu. Odmah ga pozvah na kuću, ali nije bilo odgovora. Okrenuh njegov mobilni; bez uspeha. Pokušao sam ponovo bezbroj puta i ostavio sam nekoliko poruka na sekretarici. Nije se, međutim, više javljao. Bio sam veoma zabrinut. U tom trenutku nisam znao da me je Hari zvao iz sedišta državne policije u Konkordu. Uopšte mi nije bilo jasno šta se dešava sve dok me, oko četiri po podne, Daglas nije pozvao telefonom.

„Mark, za ime božje, jesi li čuo?“, viknu on.

„Šta to?“

„Pobogu, uključi televizor! Govore o Hariju Kebertu! To je Kebert!“

„Kebert? Šta Kebert?“

„Uključi, pobogu, televizor!“

Smesta pronađoh informativni kanal. Zgranuh se kad na ekranu ugledah slike kuće u Gus Kouvu i čuh voditelja kako objašnjava: *Ovde, u svojoj kući u Orori, u Nju Hempširu, danas je uhapšen pisac Hari Kebert nakon što je policija iskopala ljudske ostatke na njegovom imanju. Sudeći prema preliminarnim rezultatima istrage, moglo bi da se radi o telu Nole Kelergan, devojke iz ovog kraja koja je nestala iz svoje kuće u avgustu 1975. kad joj je bilo petnaest godina, a da se nikada više nije saznalo šta se desilo s njom...* Iznenada sve poče da se vrti oko mene; strovalih se na trosed, potpuno zabezeknut. Nisam više ništa čuo – ni televizor, ni Daglasa, koji se, na drugom kraju žice, drao: „Markuse? Jesi li tu? Halo? Ubio je devojčicu? Ubio je devojčicu?“ U glavi mi se sve mešalo, kao u nekom ružnom snu.

Tako sam, istovremeno kad i cela Amerika, skamenjena od užasa, saznao šta se desilo nekoliko sati ranije: ljudi iz jedne baštovanske firme došli su tog jutra u Gus Kouv, na Harijev zahtev, da zasade bokore hortenzija u blizini kuće. Dok su prekopavali zemlju, baštovani su, na dubini od jednog metra, pronašli ljudske kosti i odmah obavestili policiju. Ubrzo je otkriven ceo kostur i Hari je uhapšen.

Na televiziji se sve odvijalo munjevito. Smenjivala su se direktna uključenja iz Orore, sa mesta zločina, i iz Konkorda, glavnog grada Nju Hempšira, šezdeset milja severozapadno od Orore, gde je Hari sada bio u pritvoru u sedištu kriminalističke brigade državne policije. Novinarske ekipe poslate na lice mesta već su pomno pratile istragu. Po svemu sudeći, trag pronađen zajedno sa telom ozbiljno je upućivao na zaključak

da su posredi ostaci Nole Kelergan; jedan policijski funkcioner je već izjavio da bi, ukoliko ta informacija bude potvrđena, to takođe označilo Harija Keberta kao osumnjičenog za ubistvo izvesne Deборе Kuper, poslednje osobe koja je Nolu videla živu 30. avgusta 1975. i koja je istoga dana pronađena ubijena nakon što je pozvala policiju. To je bilo stvarno šokantno. Glasina se širila geometrijskom progresijom; informacije su obilazile zemlju u realnom vremenu, preko televizije, radija, interneta i društvenih mreža: šezdesetsedmogodišnji Hari Kebert, jedan od najvećih pisaca druge polovine veka, gnusni je ubica devojčice.

Dugo mi je trebalo da shvatim šta se upravo događa: možda nekoliko sati. U osam uveče, kad je zabrinuti Daglas došao kod mene kako bi se uverio da sam dobro, još sam bio ubeđen da je posredi neka greška.

„Uostalom, kako mogu da ga optuže za dva ubistva kad nisu sigurni da se radi o telu te Nole!?,“ rekoh mu.

„U svakom slučaju, leš je bio zakopan u njegovoj bašti.“

„Ali zašto bi tražio da se kopa na mestu gde je navodno sakrio telo? To nema nikakvog smisla! Moram da odem tamo.“

„Kuda?“

„U Nju Hempšir. Moram da odem da branim Harija.“

Daglas odgovori sa onim vrlo realističnim zdravorazumskim stavom svojstvenim ljudima rođenim na Srednjem zapadu:

„Ni slučajno, Mark. Ne idi tamo. Ne petljaj se u to sranje.“

„Hari me je pozvao telefonom...“

„Kada? Danas?“

„Danas oko jedan. Pretpostavljam da je to bio onaj poziv na koji ima pravo. Moram da odem da ga podržim! To je vrlo važno.“

„Važno? Važna je tvoja druga knjiga. Nadam se da me nisi slagao i da ćeš imati rukopis do kraja meseca. Barnaski se sprema da digne ruke od tebe. Jesi li svestan šta će se desiti Hariju? Ne petljaj se u to sranje, Mark, previše si mlad! Nemoj da upropastiš karijeru.“

Ništa ne odgovorih. Na televiziji se pomoćnik državnog tužioca upravo pojavio pred novinarima. On nabroja optužbe protiv Harija: otmica i dvostruko ubistvo s predumišljajem. Hari je zvanično osumnjičen da je ubio Deboru Kuper i Nolu Kelergan. Za otmicu i ubistvo zajedno mogao je da bude osuđen na smrtnu kaznu.

Harijev pad je tek počinjao. Snimci sa preliminarnog ročišta, održanog sutradan, obišli su zemlju. Stigao je u sudnicu, sa liscama na rukama i okružen policajcima, pred desetinama televizijskih kamera i uz rafalno sevanje fotografskih bliceva. Delovao je izmoždeno: bio je smrknut, neobrijan, raščupan, košulja mu je bila raskopčana, oči naduvane. Bendžamin Rot, njegov advokat, bio je pored njega. Rot je bio ugledni pravnik praktičar iz Konkorda, koji ga je u prošlosti često savetovao i koga sam pomalo poznavao, jer sam ga nekoliko puta sreo u Gus Kouvu.

Čudo zvano televizija omogućilo je celoj Americi da direktno prati to ročište, na kome se Hari izjasnio kao nevin za zločine za koje su ga optuživali i na kome mu je sudija odredio pritvor u muškom državnom zatvoru Nju Hempšira. To je bio tek početak bure: tada sam se još naivno nadao brzom razrešenju, ali me je, sat posle ročišta, Bendžamin Rot pozvao telefonom.

„Hari mi je dao vaš broj“, reče mi. „Tražio je da vas pozovem, hoće da vam kaže da je nevin i da nikoga nije ubio.“

„Ja znam da je nevin!“, odgovorih. „Siguran sam u to. Kako je on?“

„Loše, kao što možete da pretpostavite. Panduri su ga pritisli. Priznao je da je bio u vezi sa Nolom, leto pre njenog nestanka.“

„Znao sam to za Nolu. A ostalo?“

Rot je kratko oklevao pre nego što je odgovorio:

„Poriče. Ali...“

On zastade.

„Šta *ali?*“, upitah zabrinuto.

„Markuse, neću kriti da će biti teško. Imaju čvrst dokaz.“

„Šta podrazumevate pod *čvrstim dokazom?* Govorite, pobogu! Moram da znam!“

„Ovo mora da ostane među nama. To niko ne sme da sazna.“

„Neću nikome ništa reći. Možete da imate poverenja u mene.“

„Istražitelji su zajedno sa devojčicininim ostacima pronašli i rukopis *Korena zla.*“

„Šta?“

„Kao što sam vam rekao: rukopis te proklete knjige bio je zakopan zajedno s njom. Hari je u gadnom sosu.“

„Da li se on izjasnio u vezi sa tim?“

„Jeste. Kaže da je tu knjigu posvetio njoj, da je ona stalno visila kod njega u Gus Kouvu i da je ponekad nosila kući njegove papire da ih pročita. Kaže da je nekoliko dana pre nestanka ponela rukopis sa sobom.“

„Šta?“, uzviknuh. „Tu knjigu je posvetio njoj?“

„Da. To nipošto ne sme da se pročuje. Možete da zamislite kakav bi skandal izbio kada bi mediji saznali da jedna od najprodavanijih knjiga u Americi u poslednjih pedeset godina nije obična ljubavna priča, kako svi misle, već plod zabranjene ljubavne veze između tipa od trideset četiri godine i petnaestogodišnje devojčice...“

„Mislite da možete da mu izdejtstvujete oslobađanje uz plaćanje kaucije?“

„Kaucija? Niste shvatili koliko je situacija teška, Markuse: nema puštanja na slobodu uz plaćanje kaucije kad se radi o zločinu za koji je predviđena smrtna kazna. Hari bi mogao da bude osuđen na ubrizgavanje smrtonosne injekcije. Za desetak dana biće izveden pred veliku porotu, koja će odlučiti o podizanju optužnice i pokretanju postupka. To je obično puka

formalnost, nema nikakve sumnje da će mu biti suđeno. Kroz šest meseci, možda godinu dana.“

„A u međuvremenu?“

„Moraće da ostane u zatvoru.“

„Ali šta ako je nevin?“

„Takav je zakon. Ponavljam vam, situacija je veoma ozbiljna. Optužuju ga da je ubio dve osobe.“

Strovalih se na trosed. Morao sam da razgovaram s Harijem.

„Recite mu da me pozove!“; zatražih odlučno od Rota. „Vrlo je važno.“

„Preneću mu poruku...“

„Recite mu da moram obavezno da razgovaram s njim i da čekam njegov poziv!“

Čim sam spustio slušalicu, uzeh *Korene zla* iz svoje biblioteke. Na prvoj strani bila je autorova posveta:

Markusu, svom najbriljantnijem studentu.

Njegov prijatelj

H. L. Keibert, u maju 1999.

Ponovo se zadubih u čitanje te knjige koju godinama nisam otvorio. To je bio ljubavni roman u kome su se narativni delovi preplitali sa pismima; priča o muškarcu i ženi koji su se voleli, a zapravo nisu smeli da se vole. Napisao je, znači, tu knjigu za tu tajanstvenu devojčicu o kojoj još nisam ništa znao. Kada sam, u sitne sate, završio čitanje, dugo se zadržah na naslovu. I prvi put se zapitah kakvo je njegovo značenje: zašto *Koreni zla*? O kakvom to zlu Hari govori?

Prošla su tri dana, tokom kojih su analize DNK i otisaka zuba potvrdile da je kostur pronađen u Gus Kouvuu stvarno kostur Nole Kelergan. Pregled kostiju je omogućio da se utvrdi da se radi o